

OBSERVATORIULU

Diaru politicu, national-economicu si literariu.

Nr. 101.

Anulu I.

Arnautii si tiéra loru*).

Publicandu in lun'a trecuta memorandulu macedo-romaniloru, impartit la congresulu dela Berlinu, observaserau, că si mai inainte, cu alta ocasiune, că intre arnauti locuescu fórt multi macedoromani. Si fiindu-că acésta epoca in care traimu, este a nationalitatiloru, datori'a si onórea nationale ne face că se ne interesam de tóte popórale homonime si totuodata homogene, popóra de aceeasi origine si limba, afle-se macaru si dincolo de oceanu. Astadi cercetamu numai pe scurtu despre poporulu arnautiloru, că se scimu cu cine au a face macedoromanii in acea tiéra muntósa dela marea adriatica.

Albani'a numita de locitorii ei Schiperi'a, de turci Arnauti'a, este tiéra atatu de reu cunoscuta in Europ'a, in catu de ai aduná pe toti geografi la unu locu, totu nu vei fi in stare se te informedi din ei in modu autenticu. Chiaru si geografi cei mai renumiti, că italianulu Balbi si că toti germanii, mai publica pana in dio'a de astadi in locu de date sigure geografice si statistice, multime de fabule, date inechite de căte 50 si 100 de ani, fantasii absurde nu numai despre tóte provinciile din peninsul'a balcanica, ci si despre Romani'a, precum se pote convinge ori-cine va compará cele scrise de straini cu ceea ce scimu si cunoscemu noi insine de acasa dela noi.

Unde este Albani'a? Turcii o rupsesera in pasialicuri si vilaiete, amestecandu'i partile ei cu districte de ale altoru popóra, dupa methodulu toturoru tiraniloru. Luandu inse de temelia limb'a, ethnografi'a, vomu aflá acea tiera arnautiesca pe charta intre regatulu Greciei, marea Ionie si cea adriatica, éra spre miédia-nópte intre Muntenegru, Bosni'a si Serbi'a, cu unu teritoriu mai mare decat alu Transilvanie cu asia numitele Partibus adnexis. Dupa cum tienu turcii din cate date statistice au ei, Albani'a ar avea preste 1 milionu si 300 mii de locitorii. Se crede ca majoritatea stă din arnauti (albanesi, schipetari), éra minoritatea considerabile

*) Catastrofele ce se prepara intre arnauti si conlocitorii loru romani, scirile fórt critice care ne venira dela Nov. incóce pe cale privata despre starea poporului macedo-romanu din insul'a balcanica, ne facura se curmamu deocamdata continuarea memorandului „Romani'a si Russi'a," inse numai pe căteva dile.

Redactiunea.

din romani, mai pucini greci si pe de catra Serbi'a pe la margine serbi. Arnautii se inpartu in doue grupe separate aprigu, Ghégulesci (Ghiclesti) si Tosci (Tosclesci). Ghiculescii se tienu de arnauti mai curati de catu Tosclescii, carii sunt mai amestecati cu greci. Mai este una a trei'a grupa, Mirditii, multu mai pucini la numeru, pote vreo 30 de mii, acestia inse trecu de cei mai nobili.

Odeníora toti arnautii era christiani; dara din secol. alu 15-lea, de candu au strabatutu si la ei turcii, cei mai multi arnauti s'au turcuitu, si numai una parte au remasu chrestini orientali, éra miriditii sunt romano-catholici, gubernati de unu mitropolitu, care astadi este unu betranu octogenariu, germanu de origine din districtulu Coloniei agrippine (Köln am Rhein).

Arnautii sunt unu poporu pre cătu de bine facutu, frumosu si virtosu, tipu anticu, tocma pe atata de bellicosi; ei cunoscu numai doue ocupatiuni principali: armele si pastori'a. Popóra sau classe de poporu dedate numai la arme si economia de vite, lasa tóte celealte ocupatiuni la ceilalti locitorii de alte nationalitati si classe. Asia si in Albani'a, industri'a, comerciu si agricultur'a multa pucina cate este, le exercita mai multu romanii si grecii conlocitorii.

Arnautii abia au unele mici incepaturi de literatura. Pucinu ce se scrie in limb'a loru, este mai multu numai cu litere grecesci. Dara clerulu grecescu si ulemalii mohamedani au ingrijit totuduna cu neadormire, că nici in limb'a arnauta, nici in cea macedoromana, si nici chiaru in cea bulgarésca se nu se scrie si tiparesca, nici macaru vreo carte de rugatiune. Biseric'a grecésca a fostu nationala in sensulu strictu alu cuventului pentru natiunea grecésca, éra bisericile slavónie pre catu s'au potutu face nationali, s'au facutu prin fortia, prin ruptura si subtragere dela patriarchulu Anadoliei. Asia au urmatu muscalii sub Petru I, asia bulgarii in dilele nostre. Pe la anulu 1840 venise unu arnautu literatu la Brasovu cu unu manuscriptu in limb'a sa, spre a'lu tipari acolo, inse cu litere noue, inventate de elu anume pentru limb'a arnauta. Dara unde era matritiele dupa care se se tórne literele noue? Acestu lucru nu'lui pricepuse bietulu arnautu. Elu era ortodoxu de religiune, si intrebati că de ce nu'si facu tipografi a acasa la ei, respusne că si mai tardiu unu bulgaru, care venise

cu msptulu unui „Ceasoslovu" spre a'lu tipari la I. Gött, că archiereii si patriarchi'a i afurisesc pentru asia ceva.

Cantece popularie au si arnautii nenumerate, dara cine se le culéga?

Éra istori'a Albaniei si a poporului? Incepeli dela regele Pyrrhus si curendu veti ajunge la cuceririle romane, de acolo la minunatulu Scander sau Iscander - Alexander - beg in sec. alu 15-lea si apoi tocma la Ali pasi'a dela Janina. Intunecime grósa. Asia o patu tóte popórale lipsite de literatura; asia li se si cuvine. In dilele nóstre au inceputu a se interessa unii carturari europei de limb'a arnautiloru. Numai bine se'si insemne, că arnautii au doue dialecte, pe alu Gheguesciloru si alu Toscliloru, se le invetie pe ambele. In catu pentru afinitatea ce asta carturarii ici-coleau intre limb'a arnauta si cea romanésca, pe care apoi o reducu la comuniune de mii de ani inapoi, pasa-mi-te că ilustrii carturari se voru mai pacali si asta-data, precum au mai patit'o de multe-ori la umbr'a bibliotecelor, cautandu departe inainte de Is. Chr. prin templulu Dodonei ceea ce se aflá la nasulu loru, in comunicatiunea de tóte dilele a arnautiloru cu romanii compatrioti ai loru.

A fostu in adeveru crima cumplita contra humanitatiei, că popóra dotate dela natura cu atatea calitati eminente, pline de viéta fisica si de spiritu deșteptu, intreprindetorie, fusera tienute inadinsu si inca sub masc'a religiunei, in celu mai grosu intunecu. Dara in acésta epoca marétia se schimba tóte. Lumea européna sciá si pana acia, ca arnautii nu voru a se supune la unele decisiuni a le congresului dela Berlinu si anume ca n'au se sufere că austriaci se ocupe si districtulu Novi-Bazar. Liga, confederatiunea de asta-véra fu inoita cu cea mai mare solemnitate si roborata cu juramentu nou in adunarea primatiloru tienuta in 8 Decembre la orasiulu Prisrend sub presidienti'a lui Ischender-beg unulu din descendantii gloriosului Scanderbeg. Acolo ei decisera, că au se restaure autonomia lorii sub suzeranitatea sultanului; daca inse acesta nu e in stare se'i apere, arnautii jurara că se voru sci apara ei insii, că-ci voru se intre si ei in famili'a poporului civilisate si nu voru se remana nicio di mai multu sierbii nimenui*).

*) Politische Corespondenz din Vien'a, organu alu minist. de externe.

Foisiór'a „Observatoriului".

Eva séu Giurul Lumei in cinci scrisori.

De Paul Féval.

Traducere de: Dimitrie Petrescu.

(Urmare.)

Soseam la Vauvert in bune condituni de elocintia si indrasnéla; lord Wolsley esise: totulu imi zimbea. Gasiu pe lady Wolsley singura, nu in salonu, dar intr'o mica camera unde nu 'mi fusese inca permisu a strebate si care se asemená cu unu boudoir; incantatore prevestire Dar cunosci sfirsitulu acestei lupte perduite Scarlate; la ce se te mai obosescu?

Luaiu unu scaunu, ilu apropiau de fotoliulu lady Wolsley. Fara indoiala, fisionomia mea lasá se transpire ceva din presumtuo'sa mea sperantia, pentru me privi cu unu aeru surprinsu. Nu luaiu contu de acésta pri-vire, si apucandu o mana ce nu se incercá a'-mi se refusá, deschiseu gur'a.

Lady Wolsley fu care vorbi.

— Doriamu venirea d-tale imi dise ea; eri mai lasatu se cetescu in ánim'a d-tale; e nobila; vei fi amicul meu déca voesci Nu me intrerupe, adaoga ea repede, vediendu ca era se respundu; unu cuventu din parte-ti mi-ar impune tacere pote si imi ar parea rece. Voescu a'ti incredintá unu secretu.

Acestu inceputu me turbura, si remaseiu fórt in-curcatu de tienut'a mea. Ce se credu? Era acésta tactic'a rafinata a unei cocheté? Nu avea ea in acésta indemanatica manopera, ce prevenea asaltulu si imi resturná tóte socotelele, o deplorabila sciintia a ánim'e barbatesci? Cu tóte acestea me supuseiu; cu voie fara de voie, pastrau tacerea; o miscare involuntara facu chiaru se'-mi alunecu scaunulu si me gasiul la o distantia respectuosa de lady Wolsley.

Ea din contra se plecă spre mine si 'mi intinse mai'a, pe care in turburarea mea o parassisem. Apoi

dupa ce se gandi pucinu, incepù povestirea ei. Vorbi multu, vocea ei era liniscita, dar melancolica. Ce vréi se'ti spunu? ochii sei remasera uscati; ai mei, candu tacu erau plini de lacrami.

Nu'ti voi povesti istori'a ei, secretulu ei nu este alu meu. Iti ajunge se scii ca, fici'a unui marinaru svedesu mortu la St.-Malo in tempulu unei poposiri, — remanendu singura, fara rédiemu, espusa insultatotrelor omagii ale tinerimei marelui comerciu, care respinsa cu dispretiu, isi resbuná prin calomnie, — gasi in lordulu Wolsley unu generosu protectoru, apoi unu sociu.

Acestu Anglesu e unu omu fórt de tréba, Scarlate. Odinióra, par'că 'mi venea gustulu se-lu vedu frangendu si costelete pe pavelele Jerzualului; acum me caescu si'i dorescu din adenculu ánamei o multime de fericiri.

— Judeca déca trebue se'-lu iubescu! dise ea in fine.

Nu respusnei. Unu zimbetu sinceru si gingasiu resari pe budiele sale.

— M'ai intielesu? intreba ea.

— Nu sciu, incurcailu eu suspinandu că unu copilu.

— Eu credu ca dá, ne amu intielesu. Sarutaiu cu stangacie man'a ce'mi intindea, si rupseiu intretienera, ne mai potendu gasi unu singuru cuventu.

Pe Jerzual, intalniu pe lord Wolsley, alu carui tilbury sarea că o mingie, (pila); isi ridică pucinu palari'a, si credui a descoperi unu zimbetu luatoru in risu printre sbirciturile slabei sale facie. Dar' ce 'mi pasá mie de omuletulu acesta?

Dá, Scarlate am intieles'o. P'aci p'aci, era se 'i spuna, ceea ce o femeie nu pote audi din gur'a unui barbatu, fara că se ajunga vinovata séu a'-lu goni din facia'i. M'a scapatu de gresiela pentru a nu fi nevoita se me pedepséca. A voitu se o cunoscu asia cum e, incapabila de a cadea in slabiciune, ca e mai multu padita contra reului prin respectulu, tinereti'a si recunoscintia ce are pentru lordulu Wolsley. Ei bine! voiu iubi-o cum voescu s'o iumescu; voi fi amicul ei. Si apoi, de nu me voiu p', dedá cu acestu rol, nimicu nu me in piedeca se'num'ecu maine, poi-maine,

candu voi voi. Calatoriele, amicul meu, calatorile, éta ce-mi a fostu datu mie; sunt că Jidovulu Rataci toru, condannat u umblu mereu. Cum me oprescu, mi se intembla vre-o nenorocire; dar nu e asia Scarlate că e o femeie adorabila?

(Va urmá.)

Diverse.

— (Care este casatori'a cea mai fericta?) Candu barbatulu este orbu si femeia muta.

— (O definitiune nimerita.) — „Ce parere ai d-ta despre a dou'a casatoria a betranului nostru amicu G... cu domnisióra B...; elu este de 60 ani éra densa de 23?" — „Mi pare," respunse celu intrebatu, „că si candu unu morariu, care mai are se macine numai vre o cateva ferdele de bucate, isi zidesce o móra noua."

— (Unu consiliu bunu). Proprietariulu unei case superat u chiriasiulu seu nesolventu ii dise intr'o diminézia: „Déca n'ai parale că se platesci chiri'a, apoi cumpara'ti o casa."

— (Sententie.) — Pe ómenii cei nobili că si metalele nobile ii poti cunoscere dupa tonulu loru. — Ómenii deserti isi cultiva numai ecsteriorulu loru. — Passiunile sunt ingropatorii, cari ingrăpa pe ómenii de vii. — Celu reu este că si unu carbune care déca si nu arde, totusi te inegresc. — Trei lucruri prea multe si trei prea pucine sunt fórt stricacióse omului si acestea sunt: a vorbi multu si a sci pucinu, a chielutu multu si a avea pucinu, a isi inchipui multu si a fi pucinu.

— (Intr'o comisiune) de recrutare unu fidei voinicu, care cu tóte acestea ar fi voit u se subtraga dela serviciu, respunse la intrebarea medicului: déca are vre-unu defectu? „Dá, d-le doctoru, am unu pieptu scurtu." „Nu face nemica, defectulu acesta se pote inlatura usioru," replica doctorulu, „inbraca-te numai cu unu rocu lungu."

Ori-ce inserate,
se platesc pe serie séu linia, cu
litere merunte garmondu, la prim'a
publicare căte 7 cr., la adou'a si a
treia căte 6 cr. v. a. si preste aceea
30 cr. de timbru la taurul publicu.
Prenumeratiile se potu face in
modulu celu mai usioru priu assem-
natunitile postei statului, adresate de
a dreptulu la Redactiunea Diariului
Observatoriulu in Sibiu.

Arnautii au si doue porturi la marea adriatica, Durazzo (anticul Dyrrachium) in pasialiculu Bitolia, a carui capitala este Scutari sau Scadar, era in pasialiculu Ianina portulu Prevesa la sinulu maritim Arta, facia cu istoriculu promontoriu Actium.

Tiparirea cartiloru sacre romanesci cu litere latine.

Ati vediutu ómeni buni, că in: preasantitul mitropolitu primate alu Bisericei autocopiale orthodoxe romane, totu odata că presedinte ale santului sinodu deschis la Bucuresci, intre agendele acelui numeră la loculu alu patrulea necessitatea de a se retipari cartile bisericesci cu litere latine, a se curati totuodata limb'a nostra bisericesca de espressiuni prea invechite și reu sunatōrie, inlocuindu-se cu altele mai romanesci. Aci mitropolitul primat mai adaoge in discursulu seu de deschidere: „Acésta idea emissa de noi inca de multu si recomandata de dn. ministru de culte, ati aprobat'o si Frati'a vóstra, si remane dara, că s. sinodu se cugete seriosu asupra modului ce'lu crede mai sigur pentru realisa're ei.“

Asia dara s. sinodu decide in anulu Domnului 1878, că de aci inainte cartile sacre si rituali se se retiparesca cu litere latine si se se curatie „de espressiuni prea invechite și reu sunatōrie“, era gubernulu politicu recomanda acésta reforma in biserica, dara ide'a si-o revindica insusi mitropolitul primat că idea vechia a sa, pe care inse si confratii sei archierei o aprobaseră. Si apoi totu se mai dice, că clerulu Romaniei nu inaintedia pe calea culturei? Trebuieati se'lu cunosceti inainte cu ani 50 sau celu mai pucinu inainte cu 20 de ani, pentru-cá se poteti compara progressulu de astazi cu starea lui cumu remasese dela fanarioti. Au nu vedeti, că reformele sale actuali saru dintr'odata preste unu secolu si mai bine, legandu presentulu de acelu trecutu, in care s'au tradusu mai pe urma cartile bisericesci totu in Romani'a, intr'o limba asia de buna, precum chiaru astazi o scriu prea pucini literati. De aceea dicea bietulu Eliadu adesea mai plangēndu: Scripti, rogu-ve, celu pucinu in limb'a bisericesca, daca nu sciti mai bine; nu ne muscaliti limb'a si mai tare decatu este ea muscalita prin nefericit'a redactare a regulamentului organicu si a celui ostasescu (1830—33).

Se dice de comunu, că tóta preotimea dela tóte religiunile ante-christiane si postchristiane sunt conservative cu orice pretiu, pàna la estremitati. Ce e dreptu, anume in ceea ce concerne limbele sacre, preotimea din tóta lumea a fostu conservativa pàna la atata, in catu mai pe urma, dupa serii de secoli, au ajunsu, că necumu poporulu, dara nici preotii se nu mai pricpea sau nimicu sau prea pucinu din limb'a sacra, daca nu o invetiá inadinsu, inse si asia comentandu si disputandu asupr'a ei tóta viati'a loru. Asia s'a intemplatu cu popórale din Indi'a, Chin'a, Persi'a, asia cu evreii, asia cu limb'a elina la greci, cu limb'a sacerdotilor (Salii etc.) la romani, cu cea slavica la popórale slavónie. Cu cătu o limb'a bisericesca era mai vechia, mai neintielésa si misteriosa, cu atata ea era considerata mai santa, cadiuta din ceriu. Preste acésta, popii se si mai temea, că daca o va pricpe poporulu, va perde din respectu cătra religiune.

Nu asia clerulu romanescu. Elu spune susu si tare, că nu'si teme intru nimicu veritatile religiunile sale de lumin'a dilei. Preste acésta elu voiesce, că acelea veritati se ajunga cătu mai curendu si mai siguru proprietate a natiunei prin midu-locirea limbei nationale, curatite inse de vechituri si de cuvente ce sgârii si mai rupu urechi'a romanescă. Si candu se apuca clerulu romanescu de acésta reforma epocala? Elu se apuca intr'unu timpu, pre candu una scóla reactionaria, ce 'si aroga siesi titlulu de directiune noua, sub pretestu că principiulu phoneticu facilitéda baiatiloru inveniarea limbei, tinde a restaura la romani slovele glagolitice, era sub pretestu că poporulu nu pricpe terminii noi (?), aduna érasi tóte vorbele vechi slavonesci, rancede, scóse care din chrisóve bulgaro-slave niciodata intielese de poporu, care imprumutate dela „pahontii“ muscalesci, le amesteca apoi cu turcesci, că, alisverisiu, alaiu, amanetu, bacsisiu, basiu, biná, boiá, boccea, vechilu, dalcaueu, zaifu, zarifu, zacherea (victualii, proviantu, cerealii), zebrea, zarafu, ianatu (ura, rancuna), cazanu (caldare), calabalicu, caldarim (petrisiu, pavagliu), nacht (in natura), cârd (turma, céta, trupa), olacu (posta), peschiru (stergariu, stergura), pesinu (indata, bani pesini, bani numerati) etc. etc. si apoi cutédia a sustiné, că acésta este adeverat'a limba romanescă.

Gloria tie cleru superioru alu Romaniei,

te-ai decisu a intempina si infrunta acea reactiune, mai pericolosa acuma, decatu ori-candu alta-data, si cu acésta totuodata ai enuntiatu in faci'a si audiulu lumei christiane, că comuniunea dogmatica cu alte popóra nu te mai impedece intru nimicu, ba tocma din contra, te indemna si obliga, că se declari si se faci biseric'a ta: nationale romanesca intru tóta poterea cuventului.

Este 100 de ani, de candu calugarii din Blasiu se incercasera mai antaiu se scria romanesc cu litere latine; acelora inse li s'a disu: O faceti acésta cu scopurile vóstre religiose, spre a unu pe romani cu biseric'a Romei vechi.

Sunt 67 de ani, de candu consulul generalu Dascoff a pretinsu dela Domnulu Munteniei Georgie Bibescu, se oprésca pe Eliadu că se nu mai tiparésca Curierulu de ambe sexe cu litere latine, era lui Baritiu ia disu acelasiu consulu, in Augustu alu aceliasi anu in Brasiovu, in presenti'a protomedicului dr. Mayer, că si Eliadu si toti căti au inceputu se scria romanesc cu litere latine, sunt nisce nebuni, că-ci limb'a romanescă nu este decatu unu dialectu slavu si trebue se fia scrisa cu litere slavone.

Dara Escentia, limb'a croatiloru, a slovenilor austriaci, a boemiloru, a poloniloru, sunt totu dialecte slave si se scriu cu litere latine; era a nostra, se erti, nu este limba slava.

Dascoff (rastitu). Ce'mi spui mie de croati, poloni? Aceia sunt catholici. Si apoi Eliadu nici nu are abonati. Elu a mintitu Hospodarului că are 600. Nu este adeveratu; eu sciu. Leben Sie wohl.

(Conversatiunea curgea nemtiesce, pe strada, dinaintea ospelului „la Coróna“).

24 de ani au trecutu, de candu literele latine au fostu anatemisate prin episcopii serbesci.

19 ani sunt, de candu gubernulu romanescu a introdusu prin decretu scrierea cu litere in afacerile tieriei.

16 ani numeramu, de candu presedintele Asociatiunei transilvane a declaratu in adunarea dela Brasiovu cu tóta solemnitatea, că va dă ordinu, că in diecesea sa (acum archidiecese) se scria toti cu litere latine dupa sisthem'a etimologica. Totu 16 ani avemu, de candu in Iassi si Bucuresci a inceputu a se traduce bibli'a din nou si a se tipari cu litere latine. De atunci s'au publicatu mai multe carti religiose cu litere, s'a preparatu adeca calea pentru acestea dile mari. Din acelea traductiuni preparative noi vomu reproduce unele probe, specimine, sub rubric'a literaturei, cu inceputul anului nou.

Limb'a magiara si limb'a russesca in lupta decisiva.

In diet'a Ungariei dela a 1836, adeca inainte cu 43 de ani, carturarii si politicii au provocat lupt'a de limbi prin esterminarea limbei latinescine neutrale si o au continuat, pàna ce in 1848/9 se prefacu in lupta sangerósa. In periodulu absolutismului acea lupta nu că incetase, dara se afla in specie de armistitiu, pentru-cá dela 1861 si mai virtosu dela 1867 incóce se se inferbente din nou cu inversiunare mai cumplita decatu au fostu in acestea tieri nefericite chiaru si persecutiunile religiose. Li s'a disu de mii de ori, că actiunea provoca reactiune; pressiunea repressalii. Li s'a observatu totuodata, că nici-unu poporu christianu, carele au apucat se'si aiba literatur'a sa celu pucinu bisericesca, nu mai pote fi desnationalisatu, nici esterminatu. Au fostu reflectati la legile naturei, ale ratiunei si humanitatiei, că si la ale prudentiei. Nimicu nu au folositu; ei au provocatu pe secolulu alu 19-lea la lupta, ei singuri, singurei.

Mesurile de magiarisare cătă s'au luat pàna acum, n'au fostu de ajunsu. Ministrulu-presedinte Tisza publica de dato 20 Decembre unu decretu, prin care desfintiédia tóte sigillele comunelor, mai vechi si mai noue, cătă au inscriptiuni in vro alta limba a patriei, si comanda sigille noue esclusiv in limb'a magiara. (De altumetrea sigillele nemagiare fusesera cassate si mai de inainte, de si mai multu pe sub mana). In acelasiu timpu ministrulu de culte si instructiune anuntia Camerei legislative, că elu are gata proiectul de lege, in poterea caruia trebue se se introduca in tóte scólele comunali ale tuturor nationalitatilor si confessiunilor limb'a magiara ca studiu obligat. Asia, că studiu obligat la scolari de cete 6 pàna la 12 ani. Tóte diariile magiare, cu semioficialul

„Ellenor“ in frunte, felicitéda intre aplause pe ministrulu Trefort pentru acésta mesura fatală.

„Cuiu prin cuiu se scote afara“, dicu serbii. In aceleasi dile Scupcin'a (diet'a) Serbiei adunata nu la Belgradu sau Craguevatiu, ci in vechi'a cetate istorica Nissa, incorporata de currendu, in adress'a data la cuventulu de tronu alu principelui Mila n Obrenoviciu IV declara susu si tare in faci'a Europei, că Serbi'a nu va pausá, pàna ce nu va intruní pe natiunea serbésca intrég a sub sceptrulu Obrenovicilor; ceea ce diariile magiare explica (precum si este), că Serbii sunt decisi a trece órecandu si Dunarea, spre a incorpora si pe Serbii din Slavoni'a si din unele parti ale Ungariei. („P. Napló“ s. a.)

Pre candu resuna acea adresa serbésca totu asia de fatale că si legile magiarisatōrie din Buda-Pesta, ministrulu de culte alu Serbiei se intóse dela St. Petersburg la Belgradu si Nissa cu convintiune noua inchiaeta intre ambele guberne, in poterea careia Serbi'a se obliga a introduce in tóte scólele sale limb'a russesca că studiu obligat, si inca asia, că dupa diece ani tinerimea se o scia atata de bine, cătă de atunci inainte se pote asculta si prelegeri scientifice in aceeasi limba russesca. De alta parte gubernulu russescu se obliga a trimite in Serbi'a ori-cáti professori se voru cere, totuodata se numere la bugetulu instructiunei din Serbi'a pe fia-care anu cete 60 mii de ruble că subventiune!

Intre Bulgari limb'a russesca si literatur'a ei este introdusa mai-bine că de ani 30. Serbii inca o inventiá si mai inainte, nu inse că obligata. Odata introdusa limb'a tiariloru in Serbi'a, nu mai esiste potere omenésca se o pote opri la Dunare, că se nu tréca la Serbi'i de dincóce. Mai mult: La rutene locitorii in Ungari'a superiore, de cătra Galiti'a, s'au infinitati doue diarie in limb'a russesca; apoi sciutu este, că in Galiti'a mai multi carturari ruteni cultiva cu multa predilectiune limb'a Russiei si literatur'a ei, care ce e dreptu, din tóte dialectele slave, afara de limb'a polona, este cea mai inaintata.

Amu ajunsu intr'o epoca minunata si pote decisiva, si scól'a nostra noua reactionaria isi afla timpul celu mai oportunu, in care se voiésca a ne muscali dulcea limba.

Muscalii nu voru se sufere nici macaru, că drumulu de feru dela Belgradu la Nissa se'lu faca compania austriaca a baronului jidovu Hirsch, ci ei au formatu alta compania in St. Petersburg, cu scopu de a edificá calile ferate in Serbi'a in terminu de trei ani.

Semne mari a le timpului!

Ungaria.

Buda-Pesta, 25 Decembre. Dupa desbateri infocate si pline de scandale, si dupa-ce se adoptara cu óresicare majoritate proiectele cele mai importante ale regimului, anume cele relative la occupatiune si annexiune, in fine diet'a se prorogă pàna dupa serbatori, pentru-cá deputatii se'si mai reculega poterile la certe noue. Intr'aceea poporatiunea tieriei isi va manca colacii si carnati Craciunului pre căti ii voru avea, si pàna in 31 Dec. va platit restantiele de contributiuni, de buna voia sau prin executiune. Atatu numai, că dupa cum ne asigura ministerialulu „Pester Lloyd“ Nr. 356, restantiele de contributiuni directe din anii 1876 et 1877 s'au urcatu éra, in man'a cumplitelor executiuni, la sum'a enorma de 23 milioane florini, aprópe la 58 milioane de franci; era Croati'a, mic'a Croati'a, ale carei contributiuni directe sunt numai 4 1/2 milioane pe anu, are restantie de 7 milioane. Cu alte cuvente, s'ar potea dice, că Croati'i mai bine de 1 1/2 anu nu mai platescu contributiune directa, că-ci pre candu platescu din restantie, remanu datori cu cele curente, sau vice-versa. Ce mai situatiune romantica! De altumetrea cifre cum sunt acestea, merita că se le cercetamu érasi mai de aprópe.

— Discursul parlamentariu alu esc. sale domnului Archiepiscopu si Metropolitul gr. res. orthodoxu Mironu Romanulu, tînuitu in siedinti'a corpului Delegatiunei unguresci in cestiunea ocupatiunei militarie a Bosniei si Hertiegovinei. Acelu discursu a fostu pronuntiatu in 14/2 Decembre, precum se intielege de sine, in limb'a magiara, si s'a publicat in traductiune romanescă numai la 26/14 Decembre in diariulu archidiecesei „Telegraful romanu“. Traductiunea ingreunata forte prin natur'a limbii magiare, potea se fia totusi pe alocarea multu mai neteda, era unele cuvente, precum de es. pruritu (romanesce mancarime, poten-tate pl. fem. dela potentatu etc.) se potea incongru-

prea bine. Ea coprinde in „Telegraful rom.“ 9 sectiuni de colona.

Mitropolitul oratoru in exordiu combate pasiunea, mancarimea ómenilor de a face oppositiune reutatiósa, éra apoi intrandu in cestiune, constata mai antaiu, că in Ungari'a opiniunea publica este in contra ocupatiunei, si că anume rass'a specifica magiara, care se tîne in cătuva rudita cu turcii, isi vede periclitate interesele si chiaru existenti'a sa, déca nu mai multu, in positiunea sa de natiune dominanta; de alta parte inse poporatiunea intréga simte greu sacrificiele de sange si de bani impuse prin ocupatiunea provincielor turcesci, se teme cu totu dreptulu si de mai mari. Dara multi se temu de unu reu si mai mare, că adeca inmultindu-se elementulu slavu in monachi'a austro-unguresca, elu va esi pe de asupra si prin a sa preponderantia, va periclitá nu numai existenti'a natiunei magiare, ci si a celorulalte neslave. Prese acésta, se mai trage la indoieala si sincer'a bunavointia a unor „potentati“ (domnitori, staturi, poteri) cáttra monachi'a nostra, mai alesu că una din poteri (Franci'a ?) inca nu e in stare de a face sacrificie pentru ecuilibriul europénu.

De aci mitropolitul isi desvólta opiniunile proprii dicându, că de si in cestiunea de facia este ingrijat si esc. sa, totusi spera că situatiunea politica se va limpedí si ingrijirile publicului voru disparea. Dara dupa convingerea prea S. sale, domni'a turcesca din Europ'a sustienuta in secolulu nostru numai in modu artificiosu, nu se mai pote sustienea nici chiaru intre mediuiene trase ei prin tractatulu de la Berlinu; dissolutiunea Turciei va fi unu evenimentu deplorable pentru monachi'a austro-unguresca, dara poporulu turcescu cu fanatismulu seu religiosu nu pote in cape langa altii. Acésta o sciu toti cátii cunoscu Orientulu de aprópe.

Dupa acestea inse mitropolitul combate in termini tari scapurile politicei russesci; ala că ruin'a Turciei este accelerata prin Russi'a, care sub pretestu de a liberá pe crestini, voiesce se'si intinda domni'a sa antiliberala preste totu Orientulu. Acelei poteri ia succesu a'si realisá in mare parte scapurile sale, a spartu pe Turci'a si o a inbucatatu, a creatu din ea staturi mai multu sau mai pucinu independente, precum e Serbi'a, Muntenegru, Bulgari'a, Rumeli'a orientale, éra ea insasi s'a intinsu pana la Dunare. Aci apoi oratorulu trecendu la Romani'a, cuventa despre densa cu multa dorere arandandu, cumu acésta tiéra de rassa latina facu Russiei in momentele cele mai critice servitie essentiali, cumu inse „Romani'a fu sguduita si scósa din acea positiune insemnata dela Dunare, a carei padire i s'a fostu concrediutu prin tractatulu de Parisu, in interessulu ecuilibrului europénu“, éra in loculu teritoriu luatu i se dete Dobrogea, a carei organizare si civilisare o va costá prea multu.

Russi'a, continua oratorulu, porta in Orientu politica panslava, este foculariulu principale alu panslavismului, inamica declarata a libertatilor si a constitutionalismului; de aceea densa este forte pericolosa pentru monachi'a nostra. Dara asupra faptelor complinite disputamu in desiertu. A facutu bine sau reu ministeriulu de esterne pana acum, nu mai intrebamu, ci se vedemu ce e de facutu de aci inainte. Cestiunea cea mare orientale inca nu e deslegata si nici ca va fi, pre cătu tempu mai sunt turci in Europ'a. Tractatulu de Berlinu dupa mitropolitul oratoru „este numai unu armistitu pe unu tempu nedeterminat, care va dura numai pana candu tierile fatigate in resboiu isi voru reculege poterile pentru lupte noue.“ Totu asia, rectificarile de fruntarie sunt numai provisorii. Din acestea cause interesulu monachiei nostre cere, că se fia bine preparata pentru evenimentele viitorie.

(Va urmá.)

Corespondentie particularie ale „Observatorului“.

Beiusiu lun'a Decembre 1878.

Onorate Domnule Redactore!

Pe langa politic'a de tóte dilele, ce resulta din marea cestiune orientale, pe la noi mai preocupa in gradulu primu spiritele, starea dominiului episcopescu Beiusianu, si traganarea denumirei episcopului romanu gr.-cath. de Oradea mare.

Constatu cu bucuria, că in asta privintia parerea civililor este un'a cu a clerului.

De-si in baseric'a gr.-cath. lipsesc si umbr'a de autonomia, si fara de acésta n'au atingere constituutiile civili si basericianii, nici in comuna, nici in protopiatu, nici in diecesa, (că-ci precum vedem, de-si mireni sunt oilo cuventatiorie ale basericiei, totu n'au cuventu in ea) — prin convenirile sociali si fratiesci, totusi mai avemu ocasiune de a discuta si ventura cát-eodata si trebí referitorie la baserica si diecesa, si astmodu ni cunoscemu parerile si dorintiele.

Ce reu provine din acea imprejurare, că basericiei gr.-cath. nu-i se da ocasiune de a'si manifesta dorintiele sale pe o cale organica, că semnu alu vietiei sale, s'a

potutu vidé mai de aprope prin venirea nedorita a episcopului Olteanu la Orade, carele precum suntemu informati, venise chiaru in contra protestului facutu de mitropolitul. — Legitimitatea resensului generale s'a documentat prin urmarile funeste, aduse de regimul lui Olteanu, asupra diecesei . . .

Daunele ce a causat averilor episcopatului, precum s'a descris u dejá si de altii, se urca la 102,000 fl.* Gubernul sub cuventu, ca acestu deficitu se se restitue din venitele intercalari ale dominiului, are intentiune, pe cum se vorbesce prin cercuri bine informate, se mai tienia episcopatul in vacantiu in decursu de trei ani.

Acésta faima a produsu unu resensu generale in intrég'a Diecesa, din motivele produse mai la vale.

Sub tempulu vacantei scaunului episcopescu, administratorele averilor episcopatului, — la noi alu Dominiului Beiusianu —, este capitulu (Corpulu canonice) eara venitulu intercalare din dominiu, adeca pre cătu tine vacanti'a scaunului episcopescu, pe basea dispositiunilor regesci are destinatiunea se incurga in fundulu vidu-orfanale alu preotilor diicesani si nu că din acelea venituri se se platésca deficite, cari pe langa contrôla pretinsa a ministrului Cuiteloru nu trebuia se se intempe. Ministrul inse pune vin'a pe Capitulu, pentru-ce n'a impedecat risipile repausatului episcopu? Cu alte cuvinte, de ce nu s'a oppusu vointie aceluui Olteanu, carele in furórea patriotismului seu falsu, era atotu-potinte inaintea gubernului; si de te impingea pecatul se aibi cu elu vre unu conflictu, aci iti aruncá sgard'a „Dacoromanismului“ in grumazi, apoi neci ca'ti mai trebuiá alta perire inaintea auctoritatilor publice!

Si totusi acestu inaltu ministeriu, carele incarca respunderea urmărilor rele in spinarea Capitlului, cu total'a delaturarea a acestuia, fara că se'i céra opiniunea in meritulu administrarei dominiului, fara că se lu intrebe despre o modalitate correspundatorie la intregirea deficitelor dominali, face de sine dispusetiuni „discretionarie“ prin denumirea Dnului St. Nedeczky de officiale supremu in dominiulu episcopescu; acelu Nedeczky, carele nu si-a inpletit cuunii de laurii cu deregatorirea sa in domeniele fondului religiunei, — acelu Nedeczky, de carele insusi Olteanu a fostu silitu, in contra legaturei amicali, a se desparti si precum se scie, nu din caus'a prosperararei economice a dominiului, in carele earasi este rehabilitatu . . .

Precum observam u pe aici prin Beiusiu, acestui dnu officiale i s'a datu poterea de susu . . . a zidi pana la o summa, cum se vorbesce, de 90,000 fl. — si fiindu ca nu sunt bani, ci nu mai datorii, trebue se i se procure inprumute; că-ci vedi bine, dupa regulele economice déca esti ingreunat u de datorii, se faci la datorii si se zidesci; că-ci atunci de siguru esti pusu in petioare (??).

Pe langa o procedura că acésta dominiulu Beiusianu isi va limpedi datorile sale la arderea lumei! si pana atunci diicesanii potu se totu astepte denumirea episcopului, că Evrei pe Messia. Intre acestea dominiulu Beiusianu a devenit u unu institutu de conservare pentru o familia protegiata; fondulu vedovelor si alu orfanilor remane spoliatul de uniculu seu venitul; in fine mai lipsescu si alte ajutorie de cultura, că-ci unu episcopu ori-cátu se fia ratecitu din calea buna, totu mai intinde din mana la unele institute unanitarie de ale diicesei, fia ajutoriul catu de modestu; prin vacanti'a scaunului eppu, aceste institute sunt despouie de ajutoriile pie.

Apoi la tóte aceste lumea mai dice: „déca parintescu gubernu nu ni da, incai se nu-ni ie ce avemu.“

La audirea acestora blandulu nostru Capitulu si-a reculesu poterile amortite, si, este unu secretu publicu, că a remonstrat la inaltulu gubernu pentru delaturarea reteleloru imminentie si pentru denumirea episcopului.

Ce va urma din acésta, vomu vidé la tempulu seu.

Publiculu nostru romanescu multu regreta si acea imprejurare, că din provinci'a nostra metropolitana, mare cătu o tiéra, nu se afla unu sufletu de romanu aplicatu la inaltulu ministeriu de culte, carele avendu conexiuni cu diicesele, se pote cát'e odata da informationile necessarie la locurile competente si la tempulu seu.

De altumturea in tóte locurile si forurile patrie suntemu sistematice ignorati . . . si noi totusi iubim acea patria, dela ale carei altarie mari ei „auguri“ ne alunga; acesti auguri inse voru trece, pe cum trece ap'a, si petrile remanu.

Pentru aceea noi: Se stamu bine, se stamu cu frica, aducendu sacrificiele nostre, pentru pacea comună . . .

Unu romanu gr. cath.

Not'a redactiunei. Nu pentru domnulu corespondente, ale carui sentimente romanesci si totuodata patriotice n'au nici-o trebuinta de reflexiunile nostre, ci cu totu pentru alti ómeni simtimu nécessitatea de a le trage si cu acésta ocasiune luarea aminte la unele inprejurari. Publiculu romanescu din Ungari'a regreta, că nu (mai) e aplicatu nici-unu romanu la ministeriulu cultelor, că se pote da cát'eodata informatiuni. Daca acestu regretu (parere de reu) s'ar manifesta din partea romanilor transilvani, li s'ar respunde precum s'a mai intemplatu: „Pasivistii si dacoromanistii afuristi nu potu avea locu inlantirul vreunui ministeriu ungurescu, loculu loru este la Bucuresci.“ Dara ce se pote dice mai vîrstosu despre romanii din diecesele Aradu si Oradea? Ómeni mai supusi, mai ascultatori si cuceriti nu are gubernulu ungurescu pe totu teritoriu Ungariei; că-ci pucinele esceptiuni nu se potu preface nicairi in regula. Si totusi gubernulu nu mai afla unu singuru romanu din tóta Ungari'a, că se'i merite incederea si se fia aplicatu, unde? in ministeriulu cultelor si alu instructiuniei publice, nu in celu de esterne, nu la interne, că se fia temere de tradarea secretelor statului, ci numai la culte si instructiune. Monarchulu Austro-Ungariei afla in armata sa barbatii romani curati, că generalul Doda si Guraniu, că alti cátiva coloneli, locotenenti si maiori, totu romani, demni de tóta in-

credere a Sa, că se'i puna nu numai in fruntea unor regimenter, ci se i applice chiaru in statulu majoru, in functiunile cele mai delicate. Si Acelasius monarchu afase pe atati romani demni că se'i applice in ministeriu, la cancelari'a curtiei, la gubernulu transilvanu, la curtea suprema, cu rangu de presidenti, vicepresidenti, membri ai Curtiei, consiliari, secretari. Asia, monarchulu ii afase, éra ministrii nu'i mai afla nicairi, si de va mai merge totu dupa acésta sisthema, se dea Ddieu că noi se remanemu in acestu punctu de tóta minciun'a, dara va veni timpulu, candu in clerulu romanescu intregu nu voru mai afla unu singuru preotu romanu curatu, care se mai merite a ocupa vreun scaunu episcopescu. Au nu era pe ací, că in a 1868 dupa alegerea episcopului dela Gherla la scaunulu metropoliei de Alb'a-Iuli'a, acolo se'i succédă unu ruthén? Au scapatu atunci că prin urechile acului; planulu inse nici-decumu nu e datu uitarei. Apoi in cătu pentru gr. catholici este sciutu, că li se respunde regulat: Suntetu una cu rom. cath., ei ve representa preste totu, nu aveti trebuinta de alti representanti. Ar fi cu totulu altu-ceva, candu ministru de culte s'ar face, de es. evreulu Wahrmann. Pâna ce nu se intempla asia ceva, taca-ve gur'a, nu ne mai inquieti urechile cu secaturile vîstre. Ce romani? Aici nu este nici-unu romanu, in Ungari'a sunt numai unguri, adeca magiari si punctum.

Sciri diverse.

(Instrumentele musicale ale poporului roman.) Aflam, ca autorele Almanachului musicalu domnului Teodoru T. Burada, neobositulu cercetatoru alu musicei romane din temporile cele mai vechi pana in presentu, cu multa osteneala si sacrificii materiale a inavutu museul national din Bucuresci, cu o colectiune forte preciosa de diferite instrumente musicale, intrebuintate la poporul romanu, si cu modulu acesta, a dovedit, ca Romanii din diferite localitati, nu numai ca au avutu o musica nationala, dar' ca prin multiplele instrumente din care se compune colectiunea d-l Burada a sciutu a exprimá si propagá acésta musica nationala in popor. Cá ori-care romanu cu sentimente nationale, ne-amu interesat de a cunóscer in amenunte acésta colectiune, si marturisim, că numai dupa invingerea unor mari greutati, fatia cu modestia colectorului, amu pututu obtiné list'a instrumentelor daruite museului din Bucuresci. Instrumentele in vorba sunt produsul industriei poporului; cu tóte aceste, observandu mai multe din ele, amu vediutu ca sunt lucrate cu forte mare ingrijire, potemu sustiné ca sunt elegante. Pe catu amu potutu aflá, ele sunt de o-camdata adunate numai diu Bucovin'a, Basarabi'a si Moldov'a, remaindu că, pentru complectarea acestui tesauru nationalu, d-l Burada, in var'a viitor, se cutreere si cele-lalte parti locuite de Romani, si anume: Romani'a de peste Milcovu, Transilvani'a, Banatulu, Temisian'a si alte parti de peste Dunare, unde sunt Romani, precum si Dobrogea.

Dupe informatiunile luate, d-l Burada in curendu va inavutu si museul national din Iasi cu o asemenea colectiune că si cea din Bucuresci. Apreciamu perseveranti'a d-lui Burada fatia cu insemnatatea intreprinderii domniei sale; ii tienemu séma de greutatile si sacrificiile materiale pe care le face in interesulu desvoltarei culturei nationale. Il multiamu pentru acésta neobosita vigilanta in deseteptarea sentimentelor de cultura nationala, si-lu rugamu, in interesulu nationalitatii romane, se termine opera inceputa cu atata succesu.

Pentru cunoscinti'a in genere a Romanilor si in specie a celor ce se occupa atatu cu literatur'a musicala, catu si in specialu cu acésta frumosă arta, publicam, dupe cum urmăda, list'a de pe colectiunea instrumentelor daruite pana acum de d-l Burada mușeului national din Bucuresci:

4 Buciume de diferite marimi si forme; 1 Cornu; 7 Cavaluri sau fluiere ciobanesci, unele cu rostu, cate cu 6 borte; 1 Cavalu cu 5 borte; 1 Telinca; 5 fluiere genamate de diferite marimi si forme; 1 flueru cossitoru; 1 flueru cu siepte borte; 1 fluerasiu cu cinci borte; 1 fluerasiu de osu de vultur; 1 fluerasiu de cossitoru; 1 fluerasiu de alama; 4 fluerasie de diferite marimi, unele cossitorite; 4 Triste de diferite marimi de trestie si de cucuta; 4 Mosore de diferite marimi; 2 Cimpóie unulu cu carava gemanata, celaltu cu carav'a simpla; 1 Buhaiu; 1 Nai; 1 Violina; 1 Ghitara; 1 Canou; 5 Vase de lutu cu suieratore. 49 Instrumente in totulu. — (Curierulu.) —

— De serbatorile craciunului gregoriano (pe aici ii dicu nemtiesc!) avuramu geru aspru si secu. In alte parti a fostu aceeasi ambalare a timpului, éra pe alocurea s'au aflat si ómeni inghiati. Asia la Gyöngyös in Ungari'a unu barbatu si una femeia au remas morti de frigu. Beti de vinarsu, inbracati reu, cadiendu adormu sub ceriulu liberu si nici că se mai scola.

Omenii totu nu mai invetia mente cu lumin'a de petroleu. Ori nu sciu se aprindu, sau se stinga lamp'a in regula, ori ambla cu ea incóce incolo, se restórnă si atunci e vai de sufletele loru. Uncle femei móce si nauce voindu se puna petroleu in lampă, tórnă in ea pre candu arde, si asia se aprinde si celu din cana; atunci apoi mórtea cea mai crancena este mai multu că sigura. Ori intepenit lamp'a la unu locu fixu, ori mai bine arde lumini, fia si mai scumpe; éra unde sunt prunci la casa, in totu casulu trebue se aveti cát'e suta de ochi.

— (Excomite supremu aruncat in temtia). Acésta se intempla mai deunadi lui Christofor Bezerédi, proprietariu in Ungari'a, fostu inainte cátiva ani comite supremu. Elu fusese cerculatul pentru mari insielatiuni, inse dupa optu luni abia acuma pusera man'a pe elu in B-Pesta.

— (6000 fl. si 1200). Sciti că br. Orbán si red. N. Papp s'au duellat mai deunadi. Acum inse Papp dete la lumina una epistola originale a lui Orbán din Iuniu 1872, in care elu se rogase de Onor. Comitetu

*) Ni se pare că in acésta suma nu sunt computate spesele posterioare de comisiuni, executiuni, Nedetzkiane etc. Red.

electorale alu oposițiunei Tiszaiane de atunci, că se i trimita la orasului Curtei secuiesci (Székely Udvarhely) numai siese misiōre fiorini, că se inpartia la „cinstiția“ alegatori, se i dea si lui ad personam numai 1,200 fl. in prumutu, că-ci sciti dvōstra, dn. baronu ducea lipsa de ei. Cu acēsta ocasiune P. Napló spune cu omenia buna: Se nu mai ascundem cuie in sacu. Eca asia, tōte partidele fōra picu de esceptiune amu in partit u sume enorme de bani, că se cumparamu suflete; chiaru de legea cea noua pedespiră ne-amu sciutu aparā sub diverse preteste. Multime de candidati s'au saracitu cu totulu, éra pe poporu l'amur demoralisatu cumpliu; ne prostiituiram in ochii lumiei, aratandu că nu suntemu matori pentru libertati constitutionali. Batjocurile cele mai mari s'au intemplatu totudeuna in Transilvani'a....

— (Gazeta magiara in Bucuresci). Cunoscutul ebreu ungurescu Lud. Vändori, care alergase totu anulu prin Transilvani'a, candu batendu si jocu de romani in diariile din Clusiu, candu netedindu si ca se prenumere la unu petecu de diariu ce era se dea in Segisior'a, s'au intorsu éra la Bucuresci spre a si continuā diariulu inceputu la 1877, in care dascalia pe romani că se si bage mintea in capu.

Congresului Orientalistilor.

Alu patrulea Congresu alu Orientalistilor, care s'a tienut in acestu anu la Florenti'a, a realizat scopul si a justificat importantia unui adeverat Congresu scientific, mai multu de catu celealte trei, tienute successivamente la Londra, la Parisu si la Petersburg, bā mai multu chiar decat tōte Congresele istorico-filologice internationale in genere, ca-ci elu a reusit celu d'anteiu a reuni si a pune in contactu unii cu altii numai pe specialisti, respingendu din sfnulu seu cu desevarsire pe ori ce diletant, pe orice fluturasu dintre aceia ce se credi speciali in tōte, pe simplulu temeu ca nu sunt speciali in nimicu.

Biroului acestui Congresu isi alese mai d'ainante in fiecare tiéra cate unul seu mai multi delegati, cunoscuti intr'unu modu europen prin lucrările loru asupra lingvistice generale seu asupra limbelor orientale in specie. Acesti delegati aveau dreptul de a recomandă membri pentru sessiunea Congresului, nu altintrelea insa de catu comunicandu in acelasiu tempu biroului indicatiunea scrierilor speciale, publicate de catre cei recomandati. Cu acestu chipu nici unu profanu nu potea se petrunsa in Congresu.

Din partea Romaniei, se scie ca delegatul, alesu de biroului Congresului si confirmatul apoi oficialmente de catre gubernul nostru, a fostu d. B. P. Hasdeu, care, la rendul seu, a recomandat de membru pe d. dr. Barbu Constantinescu, cunoscutu prin lucrările asupra limbelor tigane, lucrari aprobatu de catre ilustrulu Miklosich, unul din cei mai mari tiganisti contemporani.

Congresul s'au deschis la 12 septembrie sub presidintia de onore a Altetei Sale Regale simpathicul Amadeu, duce d'Aosta, fostu rege al Spaniei, care a dou'a di a datu unu prandiu in Palatul Pitti la cei mai principali membri ai Congressului; d-lui B. P. Hasdeu, că representante alu Romaniei i s'au datu la mésa alu siéptelea locu langa ducele, alaturi cu celebrul ligvist Ascoli.

Preste totu au fostu intr'uniti in Florentia cu oca-siunea Congresului vreo 120 de lingvisti si orientalisti, dintre cari cei mai de frunte, afara de Ascoli, au fostu: Amari, Benfey, De Gubernatis, De Rosny, Flechia, Von der Gabelenz, Justi, Legge, Lenormant, Maspero, Oppert, Renan, Roth, Sayce, Schieffner, Vambery, Weber, etc. Toti erau inpartiti in urmatorele siépte sectiuni: nordafricana, semitica antica, araba, lingvistica generala si eranica, indiana, altaica si chineso-tibetana. Pentru a areta cu cata seriositate s'au constituitu biourile acestor sectiuni, ajunge a spune, ca unu Ascoli era numai vice-presedinte alu sectiunii lingvistice generale, unu Oppert numai vice-presedinte alu sectiunii semitice, unu Weber numai vice-presedinte alu sectiunii indiane.

Cei doi representanti ai Romaniei, ambii inscrisi in sectiunea lingvistica, au presentat Congresului ultimele lori lucrari in acēsta ramura, anume d. B. P. Hasdeu oper'a sa „Cuvinte din betrani“, iar d. dr. B. Constantinescu: „Probe de o limb'a si literatura a Tiganilor.“

In privint'a acestei din urma, iéca ce dice buletinu siedintiei Congresului dela 17 Septembre 1878:

„D. dr. B. Constantinescu comunica sectiunii planulu lucrari sale despre Dialectele tigane din Romani'a, o lucrare in privint'a careia memoriu seu tiparit si presentat Congresului se pote considera că o prescurtare seu embrion. Colectiunea, cu care d-sa se occupa, ofera unu interesu nu numai filologicu, dar' inca lingvisticu si literaru. Cá proba de acēsta assertiune, d-sa citeste unele pasagie din cantele tiganesti cele tiparite, traducendu-le in limb'a germana si insotindu-le de observatiuni lingvistice si gramaticale. Colectiunea intręga, pe care d-sa o posede deja, trece preste 3,000 de cantece.

„Adunarea primeste cu aplauda espunerea oratorului.“

Vice-presedintele, profesorulu Ascoli, multiamestec d-lui dr. Constantinescu pentru inportant'a sa colectiune, sperandu ca din vast'a lucrare, cu care se occupa, voru resultat folose fōrte mari pentru studiile lingvistice in genere si pentru aprofundarea, atatu de grea inca si atatu de pucinu incercata, a dialectelor tiganesti in specie. Cá lingvistu insa, isi permite de a face o usiora observatiune fonologica. Form'a casului sociativu rumeia nu i se pare a fi o forma speciala cu suffixul ya, ci este o simpla amplificare a vocalei din form'a anterioara rume-a (rume-ha, rume-sa) revenindu prin urmare totu la suffixulu sociativu sa.“

Catu priveste despre d. B. P. Hasdeu, éca ce dice ilustrulu Angelo de Gubernatis in Nuova Antologia dela 15 Octobre 1878, cea mai mare revista literara italiana, unde, dupa ce vorbise despre betranulu vicomte Strangford, reposatul de curendu, continua apoi in urmatorulu modu:

„Unu altu savantu, a carui eruditie este de asemenea admirabila, dar' care, pentru norocul nostru, e inca viu, tineru si plinu de activitate, este profesorulu romanu Hasdeu, care a figuratu cu onore in sectiunea indo-europea a ultimului Congresu alu Orientalistilor. Insarcinatu de catre actualulu ministru alu instructiunei publice, George Chitiu, cu directiunea generala a archivelor statului, elu se apuca indata a classifică documentele si, estragendu dintre ele o serie importanta de cele relative la istoria limbii romane, celu anteiu specimenu bogat de acēsta limba in a dou'a jumetate a secolului XVI si la incepulum secolului XVII, publica numerose testuri, comentate sub raportulu paleograficu si sub celu lingvisticu, in acestu din urma cu concursulu profesorului Schuchardt, sub titlulu de: Limb'a romana vorbita intre 1550-1600, unu volumu de 448 pagine. Documentele sunt, in cea mai mare parte, acte de investitura, concessiuni, acte de cumparatorie si de vendiare. Scrise romanescu, dar' cu caractere cirilice, aceste documente aru fi fost inchise pentru studiulu románistilor, déca profesorulu Hasdeu nu s'ar fi ingrijit de a le dá si intr'o transcriptiune latina, adnotandu-le totdeodata. Mai pe d'asupra, acēsta prima serie a tesaurilor este urmata de doué pretiōse glosare. Celu d'antai cuprinde unu lungu siru de glose romane, estrase de catre Hasdeu din diferite documente slavo-romane dintre anii 1536-1589 si pe care elu le comenteasa mai cu séma din punctul de vedere lingvisticu, dar' profită in acelasiu tempu de orice ocazie pentru a ne procură notiti'e istorice si literarie, pretiōse pentru oricare lectoru. Si mai importantu este glosarulu alu douilea, care contine unu specimenu de dictionariu etimologicu alu limbii romane, precesu de importante date bibliografice despre órecare glosarie manuscrise romane. In acestu glosariu, observatiunile etimologice ale profesorului Hasdeu, de si pe unele din ele insusi ilustrulu filologu romanu le da numai că provisorie, sunt totusi astfel, incat toti romanistii trebuie se urese că Hasdeu se intreprinsu unu intregu dictionariu etimologicu alu limbii romane.“

Congresulu orientalistilor — conchide De Gubernatis — ne mai procura placerea d'a cunoscere pe unu distinsu filologu romanu, d. dr. B. Constantinescu, care a presentat o importanta lucrare comentatiunea despre limb'a si literatur'a tiganilor din Romani'a.“

In acestu modu, la alu patrulea Congresu alu orientalistilor, Romani'a a fostu representata nu numai prin nume, ci prin nisice lucrari care au atrasu atentia strainilor. Trebuie se constatam totdeodata, nu fara mandria nationala, că Spania si Portugalia, multu mai vechi decat noi pe terenulu scientificu, n'au fostu

de locu representate, iar' pentru Grecia si Serbi'a biuroliu congresului nu-si alese nici macaru delegati.

Aflam in acelasiu tempu, ca totu in Florenti'a se publica in acestu momentu, sub directiunea d-lui De Gubernatis, unu mare dictionariu alu literaturii contemporane: „Dizionario biografico della letteratura contemporanea“, cuprindendu, intre celealte, 50 de notitie biografice despre scriitori romani in viatia, dintre care cinci voru fi insocote de portrete, si anume: A. S. R. Dómn'a Elisabeta, Dora-d'Istria, d. V. Alexandri, d. M. Cogalniceanu si d. B. P. Hasdeu.

„Romanul.“

Carti mai noua.

Bancov J. P., Canticete: Soldau romanu la Plevna, Cerclaru, Unchiul nepotului, Calarasulu 50

Carte de vise sau esplicarea viselor, culeasa dupa mai multi autori romani, germani si francesi, aranjate dupa alfabetu 75

Codresco Teodoru, Buciumul romanu, foie lunara. Jassi 450

Analul I. 1875. 450

II. 1877. 450

— Dictionariu francezo-romanu urmatu: 1. de note scientifice, etimologice, historice si literare asupra cuvintelor celor mai importante ale limbii franceze, 2. de unu dictionariu de locuimi si frase latine pe care aplicatiunea loru cea frecventa in vorbire, le-an facută că se intra in limb'a francesa, in catu astazi cu totii trebuie se le cunoscă. Jassi 1876, circa 125 cōle in 8°, 2 vol. 14-

Florescu C., Limb'a florilor de amoru si amicitia, cadou pentru toata dedicat junioru si junelor 20

leg. in table tare 30 cr. fram. leg. si aur. 50 cr.

Lauranu Augustu Dr., Crestinul greco-catholicu deprinsu in legesa sa, manualu catechetnicu si istoricu pentru luminiatori poporului cu privire speciala la istoria desbriarii grecesci, prelucratu dupa auctori aprobatu 120

Marianu P. Fl., Traditiuni populare romane, brosur'a prima 40

Stefanescu G., Istoria Genovevei de Brabant; una din cele mai frumose, mai morale si mai instructive istorii a timpurilor vechi, ilustrata cu 7 gravuri 1-

Velceanu M., Doctrina fericirii ilustrata prin sentintie filosofice culese din scrierile celor mai celebri filosofi antici si moderni, cu unu adaosu: Colectiuni de 500 sentintie filosofice 60

(56) se afla de vendiare

la W. Kraft in Sibiu.

Deja in 16 si 17 Ianuarie

va avea locu tragere a 86 Loterie a tierei ducale de Braunschweig, atatu de bogata in castiguri, concessionata de statu si garantata. In scurtul tempu de aproape 6 luni vin de a se decide 45,000 castiguri si unu premiu in sum'a totala de

11 milioane 150,000 franci,

intre cari se afla urmatorele castiguri si adeca in casulu celu mai favorabilu

= 450,000 marce =

mai departe		
1 à 300,000	1 à 25,000	61 à 5000
1 à 150,000	5 à 20,000	6 à 4000
1 à 100,000	12 à 15,000	107 à 3000
1 à 60,000	22 à 10,000	213 à 2000
3 à 40,000	2 à 8,000	523 à 1000
3 à 30,000	4 à 6,000	etc. etc.

Precum s'au fiesat de catre gubernulu ducalul pretiulu pentru clasa I este;

1 intregu losu originalu 20 franci
1 jumetate " " 10 "
1 patraru " " 5 "

Acesta losuri eu le espesed promtu, tramitiendu-se pretiulu loru in auru, note, timbre postale etc. Ori-ce comanda fie ea ori catu de mica va fi efectuata promptu si catu mai bine si voiu alatură gratis pre langa ori-ce comanda planulu oficiosu publicatul din partea Directiunei Loteriei ducale, precum voiu tramite catu mai in graba si banii castigati si rezultatul obtinutu dupa ce se va fi facut tragere.

Firm'a mea, ce esista deja de 26 ani se bucura de unu norocu deosebitu, de órece afara de multe alte castiguri mari, conformu probelor oficiose dela 1871 in colect'a mea principală an cadiutu de trei ori premiu de 254,000, 183,000, 182,400, si in a 85-ea loterie terminata acum de curendu am platitul mai multe „Castiguri principale“ in Romani'a. Me simtu deci indreptatul a considera colectura mea de recomandata că ea mai norocosa si invită a mi se tramite comanda catu mai curendu, cu atat mai vertosu ca numerulu losurilor este marginita. Se se grabescă deci ori cine a partecipă la acēsta loterie mare si bogata de castiguri.

J. Dammann,
colectorulu principalu autorisat de catre gubernulu ducal.

Hamburg, 43 Zeughausmarkt.

Unu pachetu, impartit in 8 doze, preparatul conformu instructiunile date de medicu dimpreună cu informatiunea despre folosire in diverse limbi consta 1 fl., pentru timbru si pachetare separatu 10 cr.

Pentru comoditatea o. p. adeverat'a thea antiarthritica, antirheumatica, curatitor de sange a lui Wilhelm se mai afla in:

Sabiul la Frid. Thallmayer, comerciant.

Abrud: F. Tones & Comp.

Bistrița: Fridrich Kelp, Tergovits & Zintz,

Dietrich & Fleischer.

Blasius: Carol Schieszl, apotecariu.

Orastia: Carol Reckert, apotecariu.

Alba-Julia: Iuliu Fröhlich, apotecariu.

Cluj: Ad. Valentini, apotecariu.

Brasov: Ferd. Jekelius, apotecariu.

Lechința: Friedr. Scheint, apotecariu.

Feldișora (langa Brasov): Friedr. Folberth, apotecariu.

Ili'a, C. Hoffinger, apotecariu.

Osořeiu: Max Bucher.

Săbesiu, I. C. Reinhard, apotecariu.

Baia Mare: I. Horacek, apotecariu.

Aiud: August Binder, apotecariu.

Miercurea: Chr. Fr. Schimbert, apotecariu.

Romanu (Moldova): Josef Dannfy, apotecariu.

Sedisiora: Josef B. Teutsch, comerciant.

Reghinu: S. & I. Leonhardt.

Hunedoara: Fried. Acker, apotecariu.

Rosia: Ludw. Moldovan, apotecariu.

Ocna (I. Sabiu): Joh. v. Cronberg, apotecariu.

(23) 28

Tipariul lui W. Kraft in Sibiu.